

Dávid Ibolya 5000 milliárdja

A tücsök-nemzet legenda

Meseváltozat: A hangya egész nyáron szorgalmasan dolgozott, gür-cölt, gyűjtött, míg a tücsök egész nyáron hegedült, bohémkodott. És egy ronda őszi napon megdőglött mind a kettő...

Az MDF elnök asszonya (is) megrója Medgyessy Pétert és kormányát a 2002. július 17-én meghirdetett 100 napos programért, amely úgymond előidézte az államháztartási hiány 5000 milliárd forinttal való emelkedését. Nos, a 100 napos program lényege – ezen értelmezés szerint – amolyan (felelőtlen) osztogatás volt, ideértve a közalkalmazottak 50%-os béremelését is.

Demján Sándor korábban egyenesen Medgyessy ámokfutásáról beszélt, szintén a „gazdaságilag nem megalapozott” osztogatásra utalva.

2006. augusztus 24-én a Kossuth Rádióban Palkovics Miklós, a Munkástanácsok elnöke kifejtette, hogy „mi magyarok szeretünk jobban élni, mint amennyi a teljesítményünk”. Hangsúlyozom: ezt egy országos szakszervezeti vezető mondta.

Sólyom László államfő is beleszötte a 2006-os évet értékelő beszédébe a megszorítások szükségességét. Nem új dolog ez, annak idején Gönz Árpád is nagy vehemenciával korteskedett a Bokros-csomag elfogadása ügyében.

Simonovics András, a neves közgazda, a Kossuth Rádió 2007. július 13-i reggeli műsorában kifejtette, hogyha a reálbér a terveknek megfelelően 4%-kal fog csökkenni ebben az évben, akkor a reálbérekhez igazított nyugdíjak 2 százalékos csökkentése várható. És hozzátette: „Ez így van rendjén.” Magyarországon 900 ezer nyugdíjas él 50 ezer forintot nem meghaladó nyugdíjból. Gondolom, ők is elfogadják: „ez így van rendjén”...

Vagyis folyik a közvélemény megdolgozása, sőt, dorgálása: te, béréből, fizetésből élő, és te, nyugdíjas, te vagy a felelős az ország álla-

potáért, katasztrofális gazdasági mutatóiért, amiért elfogadtad a felelőtlen osztogatók osztogatását, hagytad, hogy béred emelkedése meghaladja a termelékenység növekedését.

A vízcsapból is dől a mese a tücsöknemzetről, amelyik csak felelőtlenül dorbézol, de dolgozni nem szeret.

Ha megnézzük egy orvos, egy kórházi nővér, egy szakmunkás fizetését és teljesítményét a Lajtán innen és túl, akkor viszont furcsa elentmondást tapasztalunk. Reálértékben 4-8-szoros különbség, viszont a ledolgozott munkaórákban, ügyeletekben mérve, az ellátott betegek számát nézve a Lajtán innen „jobbak” a hatékonysági-terhelési mutatók. Egy magyar orvos, nővér sokkal több beteget lát el, nagyobb az óraterhelése, többet túlórázik, ügyel, mint egy osztrák, vagy német kollégája, és mégis odaát többet keresnek.

Ha az egy főre jutó GDP-t nézzük, akkor a 27-re bővült Unió átlagának 63-65%-át érjük el, míg a reálbér színvonal csupán a 43-45%-on áll, a reálnyugdíjak terén pedig még rosszabb az arány.

Tényleg az a baj, hogy a „magyar” többet fogyaszt, mint a teljesítménye? Az adatok nem ezt igazolják!

Veszélyes tévedés

A gazdaságpolitikához és a közgazdaságtanhoz nálunk ugyanúgy ért mindenki, mint a focihoz. Az orvostól lett fiatal gazdasági miniszter, a jogász demokrata fórumos elnök asszony, a szintén jogász végzettségű volt pénzügyminiszter, majd az Állami Reformbizottság elnöke hihetetlen magabiztossággal nyilatkozik, vagy éppen dönt nagyon is húsbavágó, az ország sorsát eldöntő kérdésekben – mindenfajta elméleti előképzettség nélkül. Pedig a gazdaságpolitika egy nagyon is komoly tudomány, nagyfokú elméleti előképzettséget igényel, ugyanis a gazdaság, és a róla szóló gazdaságpolitika története tele van a *bumeránghatás* eseteivel. Bumeránghatáson azt értjük, hogy a meghozott gazdaságpolitikai intézkedés a céllal ellentétes hatást vált ki.

Időnként a hályogkovács juhász Mikszáth által megírt esete jut az ember eszébe, aki embereken is végzett szürkehályog eltávolítást egyszerű bugylibicskájával, ahogy a juhokon ezt gyakorolta. Amikor egy szemorvos elmagyarázta neki, hogy ez milyen veszélyes, többé nem

vette kezébe a bicskát. Némely politikusunk és gazdaságpolitikusunk alighanem elsápadna, és csak dadogna, ha egy hozzáértő közgazda elmagyarázná végre neki, (és ő meg is értené!) mit is csinált, amikor döntést hozott!

A gazdaságpolitikában és a gazdaságban hihetetlenül sok a megtevesztő mozzanat, nagyon könnyű összekeverni az okot az okozattal, vagy az egymástól független tényezőket egymással ilyen kapcsolatba hozni, miközben elhanyagolunk valós ok-okozati összefüggéseket, mert nem ismerjük, értjük a hatásokat és kereszthatásokat.

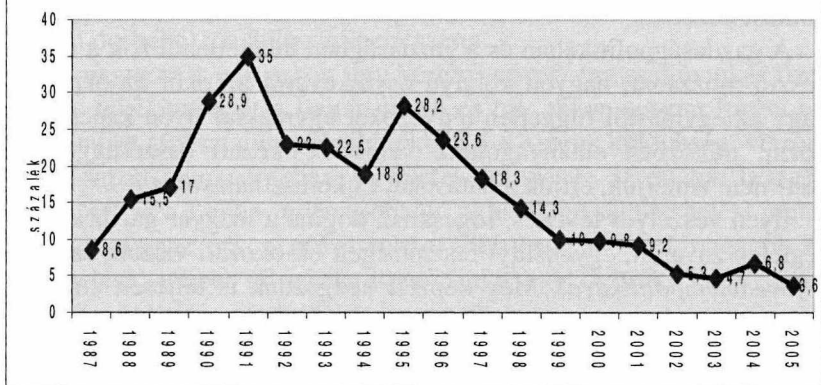
Ilyen veszélyes tévedés, rögeszme, dogma a magyar gazdaság kétségtelen zavarait, egyensúlyi feszültségeit ok-okozati viszonyba hozni a *jövedelempolitikával*. Még képzett közgazdák is teljesen „magától értetődően” beszélnek bérinflációról, a felelőtlen bérkiáramoltatás által gerjesztett inflációs nyomásról, annak ellenére, hogy a közgazdaságtudomány az elmúlt 20 évben minden kétséget kizáróan föltárta az infláció *valós* természetét,¹ és bizonyította a bérinfláció (bér-ár spirál) dogmájának tarthatatlanságát. Sőt, nemhogy bérinfláció nincs ma már, de általában vett költséginfláció sincs! A mai nyugati világban a bérek és egyéb költségek dinamikus növekedése ellenére tapasztalható, tartós *deflációs* (tehát árcsökkenési!) tendencia igazolja állításom helyességét. A technikai fejlődés üteme ugyanis meghaladja a költségek, beleértve a bérköltségek növekedési ütemét, és pénzstabilitást, vagy egyenesen deflációt idéz elő a modern gazdaságban.

Elég megnézni az infláció alakulásának ábráját, hogy erről „magyar viszonylatban” is meggyőződjünk!

¹ Milton Friedman: Infláció, munkanélküliség, monetarizmus. KJK. 1986. Theodore W. Schultz: Beruházás az emberi tőkébe. KJK, 1983. Nagy Pongrác: A rendszerváltás gazdaságpolitikája. Akadémiai K. 2004.

Az infláció alakulása 1987-2005

(előző év = 100)

Egyszer Járai Zsigmond, még mint a Jegybank elnöke, tartott előadást a Pécsi Tudományegyetemen, és ő is a Medgyessy-kormány közalkalmazotti béremelésének inflációs nyomását emlegette, miközben kivetítették az infláció ábráját. Megkértem Járai urat, mutassa már meg ezen az ábrán a Medgyessy-féle béremelés (2002. szeptember) időpontját. A jegybankelnök láthatóan elbizonytalanodott. Segítettem neki: a béremeléseknek semmiféle inflációs hatását nem lehet kimutatni, ment lefelé továbbra is a pénzromlás üteme, ellenben a 2003. június 10-i – valóban felelőtlen! – forintleértékelés inflációs hatása már jól kimutatható!

Vagy nézzük a Bokros-csomag hatását a magyar reálgazdaságra és a monetáris helyzetre! A fenti ábrán a második inflációs csúcs (mindkét csúcson Surányi György volt a jegybankelnök!) a Bokros-csomag következménye volt: az 1994. évi 18%-ról a következő évben 28%-ra ugrott vissza az infláció spirálja. Természetesen a jegybanknak kamatot kellett emelnie emiatt, és a megnövekedett kamatkidadások (az államháztartás legnagyobb tétele, több mint az egészségügyre, vagy az oktatásügyre fordított kiadás!) 160 milliárd (akkori) forinttal romlott! Miközben e bizonyos elhíresült „csomag” tandíjon, kórházi ágyak

leépítésén, egyetemi oktatók elbocsátásán akart „megfogni” egy-két milliárdokat!²

A Horn-kormány idején (1994-98) sikerült 32 milliárd dollárról 22 milliárd dollárra csökkenteni a bruttó adósságállományt. „Mindenk” azt hitte: lám, a Bokros-csomagnak mégis megvolt az eredménye, értelme volt a súlyos társadalmi áldozatnak. Csakhogy a Bokros-csomagnak, és még kevésbé a társadalmi áldozatoknak semmi de semmi köze nem volt ehhez az adósságcsökkentéshez, ugyanis ez kizárólag a privatizációs bevételekből történt, vagyis jelentős nemzeti vagyonesztés volt az ára! De a kettőt össze lehetett kapcsolni!

Volt itt még egy érdekes mozzanat: a Magyar Nemzeti Bank 12 milliárd dolláros „valutatartalékának” a keletkezése. Ezt bejelentették, a sajtó írt róla, „mindenk” föllélegzett, hiszen ha 22 milliárd dollárra csökkentettük az adósságállományt, és közben a Jegybank fölhalmozott 12 milliárd dollár devizatartalékot, akkor a nettó adósságállomány már csak 10 milliárd dollár, és ez ugye már jól „kezelhető”. Ez így, többször is elhangzott a magyar médiában, megjelent a sajtóban, igen neves közgazda guruk szájából, tollából. Csak azért tekintek el a nevek leírásától, mert tényleg nem a megszegényítés a célo...

Láthattuk, hogy a 10 milliárd dolláros adósságcsökkentés phirruszi győzelem volt, jelentős magyar termelő nemzeti vagyon elvesztése (elkótyavetyélése!) volt az ára. De mi volt ez a „devizatartalék”? A jegybank jelentősen megemelte a devizabetétek kamatait, jóval a nemzetközi átlag fölé. Megérte a külföldi bankoknak ide hozniuk a devizát, vagy a magyar kereskedelmi bankoknak nyakló nélkül fölvenni a devizahiteleket, és betenni ezt a Magyar Nemzeti Bankba: jókora kamatnyereséget kaszálhattak. Láthatjuk, hogy ez nem devizatartalék volt tehát, hanem fölvett hitel, ami nem csökkentette, hanem növelte a hazai adósságállományt!³

2001-re egyébként a bruttó adósságállomány „visszakúszott” 32 milliárd dollárra, vagyis az adósságcsökkentés valóban phirruszi győzelemnek bizonyult. Annyiban romlott csupán a helyzet az eredeti állapothoz képest, hogy most már elvesztek azok a termelőkapacitások is, amelyek korábban még jövedelmet hoztak az államkasszába. Ide

² Lásd: Nagy Pongrác, id. mű!

³ Lásd: u.o.!

tartozik az élelmiszeripar színe-virága, amely pedig korszerű volt nyugati mércével mérve is. Hová lettek ezek? Tessék megnézni Európa egykor egyik legnagyobb és legkorszerűbb húskombinátjának romjait Szekszárdon!

Theodore W. Schultz és a bumerángthatás

Már egy lábjegyzet szintjén említettem Theodore W. Schultz Nobel-díjas (1979) művét: Beruházás az emberi tőkébe. Schultz abszolúte szemben halad a közgazdasági mainstream-mel (fő irányvonallal), a „főkönyvelői” („tartozik-követel”) közgazdaságtannal.

Nézzük például, mit javasol a harmadik világban? Ismerjük azt a jól hangzó szlogent, miszerint „az éhezőknek ne halat adj, hanem halászhálót”! Vagyis ne élelmiszersegélyt adjunk, hanem hozzunk létre termelő kapacitásokat. Schultz figyelmeztet arra, hogy ahol százezrek, milliók éheznek, ott nem drága üzemeket kell létesíteni, hanem éppenséggel ezen éhező milliókat kellene föltáplálni, megfelelő fizikai, szellemi és mentális kondícióba hozni.

A Világbank és az IMF jelentős hitelekből támogatta a Szahel-övezet (a Szaharától délre levő térség) országait, hogy fejlesszék gyapottermelésüket. A cél az volt, hogy a gyapotkivitel révén devizához jutva, ezek az országok ledolgozhatják adósságaikat. Nos, az 1980-as évek első felében ezek az országok évről évre gyapotkiviteli rekordokat döntögettek, javult is az államháztartás, csak éppen milliók haltak éhen. Ugyanis a tehetősebb gazdák, ültetvénytulajdonosok fölvásárolták a kis családi gazdaságokat is, majd azon nem gabonát termeltek, mint eddig, hanem kivitelre szánt gyapotot. Ma a Szahel-övezet állítólagos szanálását, mint nagy győzelmet ünneplik és reklámozzák a Világbank berkeiben.

Hasonló volt Ghána „szanálása”, amikor úgymond rendbe tették az államháztartást, csak közben megháromszorozódott a nyomorgók, segélyeken élők száma, és visszatért a Ghánában már elfeledettnek élt klasszikus afrikai tömeges éhínség.

Ma a Világbank másik nagy „sikertörténete” a braziliai gazohol (gázolaj + bioalkohol) program, amibe hatalmas összegeket investáltak be. Nos, a tehetős gazdák itt is fölvásárolták a Világbank pénzén a

kisparasztok gabonaföldjeit, bevetették cukornáddal, valamint hatalmas területen pusztították ki az őserdőket, szintén cukornád termelés céljára. (A cukornádból állítják elő az alkoholt a közlekedés céljára.) Ezt a programot ráadásul, mint környezetvédelmi programot is reklámozzák a Világbank tisztviselői, hiszen a gazohol ugye környezetbarát üzemanyag.

A harmadik világban világbanki pénzekből hatalmas ütemben fejlesztették a kávé-, kakaó-, dohány-, citrustermelést, exportcélra, ami megint csak a gabonatermő területeket növelte, fokozva ezzel az éhínséget. Nem véletlenül állítják azt emberjogi szervezetek, „hogya megiszol reggel egy kávé, vagy gyermekednek kakaót, banánt adsz, akkor megöltél valahol egy afrikai kisgyermeket”.

Theodor Schultz élesen föllép az ellen a nézet ellen, miszerint a végső fogyasztást szembe kell állítani a termeléssel, amolyan tartozikövetel logika szerint. Schultz azt tartja, hogy a végső fogyasztás legnagyobb része valójában a humán tényező újratermelése, márpedig a legfontosabb termelési tényezőről van szó. Számításai szerint a fejlett országok termelővagyonának 60-65%-a (az 1970-es években) a felhalmozott emberi tudás és képesség, és csak 35-40% a tárgyasult (holt) tőke. Ezt az arányt azóta már több közgazda is módosította: a termelőtőke 70-75%-a humán tőke egy vállalatnál, és csak a maradék a tárgyasult tőke.

Mindebből láthatjuk, hogy a nadrágszűj meghúzó, egyensúly javító fiskális-restríciós csomagok logikája teljesen ellentmond a modern közgazdasági elmélet nézetrendszerének, felfogásának. Sajnos a magyar közgazdasági gondolkodásban, a gazdaságpolitika művelőinek körében szinte teljesen ismeretlenek ezek az új empirikus és elméleti eredmények.

„Az öreg tábornokok mindig a múlt háborúira készülnek föl” – mondja Napóleon.

Nos, az „öreg” (vagy egyszerűen csak képzetlen, szakmai téren műveletlen) közgazda guruk és gazdaságpolitikusok mindig a múlt válságaira készülnek föl, és a múlt receptjeit alkalmazzák a múlt terapeutáiként.

5000 milliárdos növekmény

Öt év alatt valóban 5000 milliárd forinttal nőtt az államháztartás hiánya, és így elérte a 15000 milliárd forintot.

Ebből 4700 milliárd forint a külső államadósság (a magánszféra adóssága ebben nincs benne), amelynek kamatterhe 4%. Ezzel szemben a nagyobbik részt kitevő 10 300 milliárd forintnyi belső adósság, vagyis amit a Magyar Nemzeti Banktól fölvelt hitelekért, valamint a kibocsátott értékpapírokért fizet az állam. Ennek a kamatterhe átlagosan viszont 8%.

A fix kamatozású értékpapírokkal, vagy egyéb hitelfölvétellel már nem sok mindent lehet kezdeni, meg kell várni, míg lejárnak, de a jövőben a kamatláb csökkentése a devizahitelek kamatainak mértékére, tehát 8%-ról 4%-ra öt év alatt 1200 milliárd forintos kamatkiadás csökkentést eredményezne Nagy Pongrác⁴ számításai szerint.

Elég, ha annyit megjegyzünk, hogy egyetlen százalékpont kamatláb az államháztartás egyenlegében 150 milliárd forintot jelent. A kamatláb nagysága természetesen az infláció függvénye, tehát ha kamatot akarunk csökkenteni, ahhoz le kell törni az inflációt. A 4700 milliárd forint külföldi devizaadósság 4%-os kamatlábához persze nem tudunk hozzájárulni, de a többi 10 300 milliárd forint belső adósság kamatlábához már igen.

Ugyanakkor a 2003. június 10-i forintleértékelés olyan inflációs nyomást váltott ki, hogy a Jegybank 6,5%-ról 12,5%-ra emelte több lépésben az irányadó jegybanki kamatlábat. Ez hat százalékpontos emelés! Szorozzuk be az akkori (2003) 8 000 milliárd forintnyi belső adósság 80 milliárd forintnyi (egy százalékpontnyi) kamatterhét hatál: az 480 milliárd forint. Egy év alatt ennyivel nőtt az államháztartás deficitje, csak e lépés következtében. Azóta persze csökkent a kamatláb, lement 8%-ra, de most már jóval nagyobb a hitelállomány, ami után fizetni kell: 12 300 milliárd forint.

Az adatok persze nem pontosak, hiszen például a kötvények kamata eltér a jegybanki alapkamattól stb. A nagyságrend viszont jó, és számunkra ez az érdekes!

⁴ Lásd: Magyar Nemzet, 2007. június 29-30. 6. o. Nagy Pongrác kétrészes cikke.

Jelenleg a külső és belső adósság után fizetett kamatteher és hiteltörlesztés összesen 1500 milliárd forint évente, és mint említettem, ez a költségvetés legnagyobb kiadási tétele.

Ha a kamatteher + hiteltörlesztő részlet kiadást egy százalékkal sikerül csökkenteni, a javulás 150 milliárd forint éves szinten. Most az egészségügy „reformjával” mennyit akar megtakarítani a költségvetés? 35 milliárd forintot.

Mi következik ebből?

Forduljunk újra az elmélethez, vagyis a tudományhoz!

Az 1970-es évek elejére az állami beavatkozásra épülő keynesi politika eszköztára, a *költségvetési politika* kimerült, alkalmazhatatlanná vált. Ezt a mai magyar helyzet is jól igazolja! A költségvetés bevételi és kiadási oldalai politikai okokból merevekké váltak, bármely oldalhoz nyúlunk, az súlyos politikai konfliktusokat gerjeszt, mert azonnal jelentős csoportérdekeket sért. Ne feledjük el, hogy az *adócsökkentés* is idetartozik, hiszen a bevételi oldal megnyirbálásáról van szó. Megint fölhívnam a figyelmet arra a veszélyes, vulgáris felfogásra, miszerint az adócsökkentés gazdasági fellendüléshez vezet automatikusan. Semmi nem igazolja e tétel helyességét, ellenben az empiria kifejezetten cáfolja!

1993-2000 között Bill Clinton (jelentősen) adót emelt, föllandult a gazdaság, 10 millió új munkahely jött létre 8 év alatt, és az államháztartás szufficites lett 1998-ra! George W. Bush ezzel szemben 150 milliárd dollárral csökkentette az adót 2001 után, a gazdaság lendülete megtorpant, az állami deficit újra csillagászati mértékűvé nőtt, de még a külkereskedelmi mérleg is drámaian romlott, és 2005-re elérte a 805 milliárd dollárt. Vagyis az adócsökkentésből nem lett gazdasági föllandulás, exporttöbblet és hasonlók.

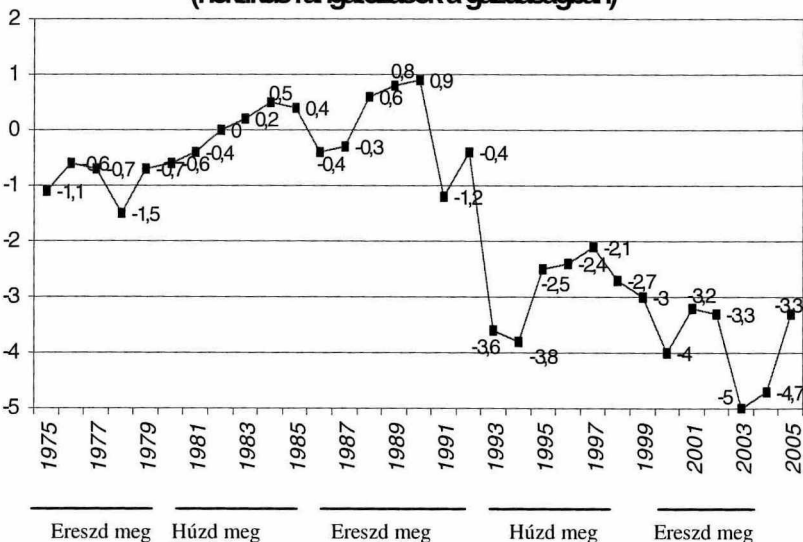
A költségvetési politika eszköztárának kimerülése vezette a monetaristákat (neoklasszikusokat) arra, hogy a költségvetési politikáról a monetáris politikára helyezték át a szabályozás súlypontját. Nem kell a kiadásokkal és bevételekkel foglalkozni, azok (ex ante) adottak, hanem a pénz mennyiségének egyenletes adagolásával kell a gazdaságot a tartós növekedési pályán tartani. E politika alkalmazása közben

nem szabad törödni a rövid távú konjunkturális ingadozásokkal, véletlenszerű kilengésekkel, szezonális és egyéb természetű fluktuációkkal sem, tehát nem szabad letérni az egyenletes, fluktuációmentes, rángatózás mentes pénzellátás stratégiájáról. Ebben az esetben, ha mindezt következetesen csináljuk, a reálgazdaság idomul a monetáris rendszer szabályaihoz, átveszi annak fluktuációmentes működési mechanizmusait, és önmagától, önszabályozó módon „kisimul” a növekedés trendje, szűkülnek az amplitúdók, zavarmentesen növekszik a gazdaság.

Nos, éppen ennek a logikának mond ellent az elmúlt 3 három évtized magyar gazdaságpolitikája, mégpedig kormányzati ciklusokon túlnyúlva, azokat túlélve, tartós tendenciaként. Bármilyen egyensúlyromlás idején belép a pánikreakció, a fiskális-restrikciós fékberántás, és következik a még súlyosabb zavar. A magyar gazdaság az elmúlt három évtizedben a folyamatos rángatózások állapota jellemezte, amit viszont a monetáris és fiskális rángatózások vittek, visznek bele a rendszerbe, a reálgazdaságba.

Jól érzékelteti ezt a magyar külkereskedelmi mérleg alakulása:

**Külkereskedelmi mérleg, 1975-2005, md\$
(hektikus rángatózások a gazdaságban)**

Ez az ábra másról is tanúskodik. A Bokros-csomag már külkereskedelmi aktívumot sem tudott kihozni a reálgazdaságból. Ezzel szemben furcsa módon a Medgyessy-féle nagyarányú közalkalmazotti béremelés után drámai módon javulni kezdett a külkereskedelmi mérleg. Ez két dolgot bizonyít:

1. A külkereskedelmi hiány nem függ a hazai fogyasztási színvonalától. Nem nagy fölfedezés, ez eddig is világos volt, hiszen az import legnagyobb része nem fogyasztási cikk, hanem termelési célú nyersanyag, energiahordozó és alkatrész. Az elavult gazdaságszerkezet a felelős a krónikus külkereskedelmi mérleghiányért, és nem a „túlzott” fogyasztás.
2. Az államháztartás egyenlegének romlása nem a külkereskedelmi mérleg romlásával magyarázható, miután az két éven át nem romlott, hanem javult.

Az államháztartás drámai romlása mögött egyértelműen a hibás monetáris politika, az infláció felpörgése, a kamatteher növekedése áll.

A fenti ábrával kapcsolatban még valamire föl hívnám a figyelmet. A Bokros-csomag mítosz – és a valóság c. könyvemben (Laurus K, 2007) ezzel bővebben foglalkozom. Itt van megint egy megtévesztő mozzanat! 1990-93 között gyorsan romlott a külkereskedelmi mérleg, de 1994-ben már ez a tendencia megfordul, és abban az évben 16,6%-kal nőtt az export. A GDP is nőtt 3,1%-kal, a korábbi négyévi zsugorodás után.

A külkereskedelmi mérleg ábráján azonban ez nem látszik. Sőt, úgy tűnik, mintha a Bokros-csomag fordította volna meg a romló trendet. De ez nem így van. A külkereskedelem volumene nőtt 16,6%-kal 1994-ben, de ennek bevételei csak 1995-ben realizálódtak a külkereskedelmi mérlegben. Mi volt ennek az oka? Az, hogy az exportőrök forintleértékelésre spekulálva nem utalták haza bevételeiket, csak az 1995. március 13-i leértékelés után. A spekuláció melleleg bejött, az exportőrök forintbevételeinek növekménye meghaladta a 60%-ot. Valójában az 1994-es jó gazdasági teljesítmény külkereskedelmi eredményét az 1995-ös évben látjuk, és bárki fölkiálthat (mint ahogy sokan meg is tették!): lám, milyen pozitív hatása volt a Bokros-csomagnak. Valójában a Bokros-csomag igazi hatása a külker mérleg-

re az 1996-os *megettőresen* érhető tetten! 1995-ben a kivitel növekménye már az 1994. évi felére, 8,3%-ra esett vissza.

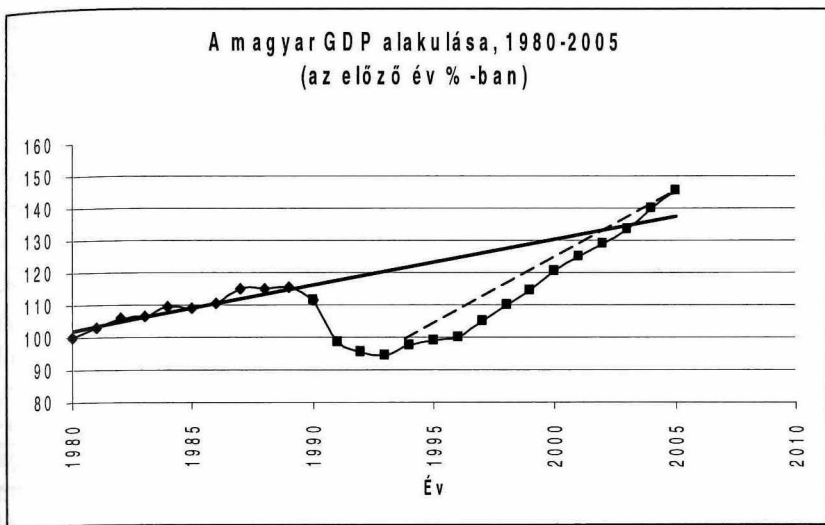
1997-ben még van egy utolsó föllángolás, egy picit javulás, aztán a trend újra átmegy lejtmenetbe. Pedig ez már az Orbán-kormány időszakában, amikor 4% fölötti a GDP növekedési üteme évente, és a mi ütemünk a „duplája az EU átlagának”. Volt is ebből nagy önvállalás akkoriiban. Holott ez csupán egy Jánossy-féle helyreállítási periódus szimpla esete. (Bármely gazdaság egy trauma, pl.: háború, válság, katasztrófa után spontán kilábalásba kezd, mozgósítva rövidtávú tartalékait, gyorsan növekszik pár évig, majd amikor eléri a krízis előtti trendet, megettőrik és belesimul abba.)⁵

Csak emlékeztetőül: ekkor, 1998-2001 között kúszott vissza a bruttó adósságállomány 22 milliárd dollárról 32 milliárd dollárra.

1996-ban az összes makrogazdasági mutató jelentősen romlott 1994-hez képest. De a leírt megettővesztő mozzanatok miatt a Bokros-csomag mítosza ma is él, neves közgazda guruk elkönnyvelik, mint valamiféle ország-és nemzetmentő akciót. Valójában maga a Bokros-csomag idézte elő a válságot, amely 1994-ben már magától megoldódóban volt, a gazdaság egy spontán helyreállítási periódus keretében, részben a bejövő külföldi tőke segítségével, elkezdett regenerálódni, kifelé jönni a gödörből. Ezt a spontán regenerálódást, újraépülést blokkolta a Bokros-csomag, és tolt el a kilábalást 3 évvel. Nagy Pongrác, idézett művében úgy fogalmaz, hogy a gőzkalapács feltörte a diót, de péppé is zúzta!

Mindezt jól érzékelteti a GDP ábrája, amelybe berajzoltam a '80-as évek trendjét is:

⁵ Lásd: Jánossy Ferenc: A gazdasági fejlődés trendvonaláról. Magvető K. 1975.

Amint látjuk, ha meghosszabbítjuk az 1994-es növekedés trendjét, akkor a kilábalás három évvel hamarabb kezdődött volna el, mint így, a Bokros-csomaggal, amely csak megakasztotta a kilábalást.

Azért foglalkoztam mindezzel ilyen hosszan, részletesen, hogy az olvasó érzékelje: milyen sok a veszélyes csapdahelyzet, a megtévesztő mozzanat a gazdaságban, a gazdaságpolitikában, és milyen könnyű „fömlülni” felszíni mozzanatoknak, csalóka látszatoknak.

Dávid Ibolya is szélmalommal harcol, amikor a (Medgyessy-féle) jövedelempolitikát kárhoztatja, mert egyszerűen nem érti a probléma lényegét. „Fecseg a felszín, hallgat a mély” – írja József Attila. Ez bizony a gazdaságban, a közgazdaságtanban és a gazdaságpolitikában fokozottan igaz. Iszonyú károkat lehet okozni egy nemzet, egy ország számára a hozzá nem értéssel, és ugyanakkor csodákat lehet tenni, és javítani egy ország egy nép helyzetén, ha hozzáértő kezekben van a gazdaságpolitika hajója. Ez sajnos ma nincs így, és az elmúlt három évtizedben sem valósult meg soha.